

УДК 37.018.1(73)-043.86

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2022.37.11644>

ІСТОРИЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ДОМАШНЬОЇ ОСВІТИ В США

Юлія Дмитрів

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Туган-Барановського, 7, Львів, Україна, UA–79005
Yuliia.Dmytriv@lnu.edu.ua*

Розглянуто соціокультурні та педагогічні передумови виникнення розвитку домашньої форми навчання у США як однієї з альтернативних освітніх форм. Розкрито основні суспільні передумови, які сприяли розвитку домашньої форми навчання, серед яких: субурбанізація, феміністичний рух, політичний радикалізм та приватність, бюрократизація та секуляризація (світський характер) державної шкільної системи. Висвітлено основні історичні характеристики та особливості становлення в американському суспільстві кожної із цих передумов.

Завдяки аналізу науково-педагогічної літератури визначено внесок у становлення домашньої освіти М. Гейтера, Дж. Холта, Р. Мура як її основних прихильників. Крім того, поетапно розглянуто особливості становлення домашньої освіти та підвищення інтересу до навчання вдома з історичного аспекту та з огляду тих чи інших суспільно-політичних змін.

Аналізуючи результати досліджень кінця ХХ ст., з'ясовано причини невдоволення батьків приватною школою та основні мотиви батьківського вибору навчання в домашніх умовах.

Простежено процес законодавчого закріплення явища домашнього навчання: від поодинокого сприймання до загальноприйнятого утвердження на рівні всієї країни. Описано еволюцію вимог до батьків-учителів у домашній освіті, зокрема їхньої педагогічної сертифікації. Виявлено, подальший розвиток тенденції до вибору домашнього навчання батьками як форми протесту проти державної системи освіти. У висновках зазначено про модифікацію домашнього навчання від моменту активного запровадження до нинішнього стану, а також прогностичні перспективи подальшого розвитку цієї форми навчання у кількісному і якісному вимірах.

Ключові слова: домашня освіта, розвиток домашньої освіти в США, історія домашньої освіти, домашнє навчання в США.

Постановка проблеми. Домашня освіта сьогодні стає все більш популярною, хоча від початку її запровадження пройшло близько двох століть. Модель домашньої освіти, порівняно з традиційною шкільною системою освіти, з'явилась значно раніше, на початках розвитку людської цивілізації. У ті часи більшість дітей навчалася, наслідуючи своїх батьків: дівчата вчилися вести господарство, а хлопці продовжували справу свого

батька. Історичний аналіз цієї практики навчання є дещо утруднений через відсутність достатньої кількості вичерпних матеріалів, які б могли точно змалювати та описати цей процес. Наприклад, до сьогодні залишається невідомим, якими матеріалами та книгами користувалися домашні педагоги. Незважаючи на це, знання громадськості про домашнє навчання переросло від рівня майже повного незнання до рівня широкого поширення в маси [7, с. 122]. **Мета статті** – визначити та проаналізувати історичні й соціокультурні передумови та основні етапи розвитку домашньої освіти в США.

Різноманітність альтернатив традиційній школі у системі освіти США подано достатньо широко. Серед наявних варіацій важливе місце посідає домашня освіта. Недовіра батьків до ефективності традиційних форм здобуття освіти, в яких їхню впливовість зведено до мінімуму, спонукає батьків задумуватись над збільшенням можливості батьківського контролю над якістю освіти своїх дітей. Сьогодні домашня освіта є однією з форм альтернативної освіти, яку найчастіше обирають батьки для навчання своїх дітей. Саме тому науковці Європи та Америки фіксують збільшення кількості школярів, які навчаються вдома [3, с. 307].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему домашнього навчання активно вивчають іноземні дослідники, які розглядають історію її розвитку, особливості впровадження у практику, форми педагогічної підтримки батьків та способи соціалізації дітей. У США проблему домашнього навчання активно досліджували Дж. Холт – американський педагог, засновник теорії та практики домашнього навчання. У його працях простежується зростання опозиційних поглядів на державну шкільну систему та пропагування навчання дітей вдома як свідомого батьківського вибору з метою забезпечення дітей якісною освітою. Поряд із Дж. Холтом працював Р. Мур, який займався дослідженням інституційної дитячої освіти, він стверджував, що навчання дитини варто починати лише з 8–12 років. Значний внесок у дослідження історії домашнього навчання в США належить М. Гейтеру, який висвітлив періодизацію та соціально-політичні особливості його розвитку. Серед вітчизняних дослідників домашнього навчання варто відмітити Л. Рубан. Вона розглядає його як форму альтернативної освіти, ґрунтуючись на педагогічних ідеях Дж. Холта. Домашнє навчання у системі профосвіти досліджував А. Лещенко, який вважає домашнє навчання компонентом неформальної професійної освіти США та визначає передумови його становлення.

Виклад основного матеріалу. Домашнє навчання, для означення якого сьогодні часто вживають термін “хоумскулінг”, з 70-х років ХХ ст. стало поширеним явищем у всьому світі. Ураховуючи динамічне зростання поширеності домашнього навчання через значне збільшення батьківського

інтересу до інноваційних форм навчання, освіта дітей удома все частіше стає об'єктом досліджень серед науковців. Кількість праць у галузі домашньої освіти зросли разом із рухом за домашнє навчання: від невеликої кількості досліджень, зосереджених майже виключно на території Сполучених Штатів у 80-х роках минулого століття, до розгалуженої літературної бази сьогодні [9, с. 19].

Величезна кількість наукових та публіцистичних праць як американських, так і європейських дослідників була спрямована на вивчення питання використання домашнього середовища як освітнього закладу. У своїй книзі “Домашнє навчання: американська історія” прихильник домашньої освіти – Мілтоном Гейтером виділяє такі періоди становлення домашньої освіти:

- колоніальний;
- ранній національний;
- довоєнний;
- кінця XIX – початку XX ст.

Під час вивчення історії потрібно розрізнати домашнє навчання як свідомо обрану альтернативу інституційним школам, з одного боку, і, з іншого – прагматичне використання дому для навчання дітей [4, с. 135].

Домашнє навчання, за яке насамперед відповідає сім'я, простежується в багатьох культурах. Навіть кілька останніх століть західної цивілізації містять численні приклади батьківського нагляду за освітнім процесом дітей. Як продемонстрували Едвард і Елейн Гордон у книзі “Століття репетиторства: історія альтернативної освіти в Америці та Західній Європі” (1990), домашня та сімейна освіта відіграла важливу роль у суспільстві протягом багатьох століть. На їхню думку, феномен домашнього навчання є продовженням цієї багатой традиції. Можна навіть стверджувати, що навчання вдома у багатьох народів було основною формою виховання дітей і підлітків аж до другої половини XIX ст. [5, с. 335].

Майнова та расова нерівність у колоніальні часи стала поштовхом для батьків, які хотіли, щоб їхні діти здобули якісну освіту і згодом могли забезпечити собі належний рівень життя. Водночас передбачена законом кримінальна відповідальність за навчання афроамериканців спонукала тогочасні сім'ї таємно навчати дітей у приватних будинках. Значна численність жінок і чоловіків нижчого класу, які не могли вступити до коледжів, починали навчатися на дистанційних програмах. Місіонери, дипломати та мандрівники навчали своїх дітей за програмами, які вони замовляли поштою, щоб підтримувати знання своїх дітей на належному рівні, доки вони працювали. Однак усі ці елементи можна вважати лише праобразом сучасного домашнього навчання [5, с. 17].

Зважаючи на суспільні зміни та політичні тенденції другої половини ХХ ст., батьки та прихильники домашнього навчання почали об'єднуватись, щоб уможливити домашню освіту для своїх дітей. Серед базових умов, які передували початку значного поширення домашнього навчання, були такі явища, як: субурбанізація, феміністичний рух, політичний радикалізм і приватність, а також дедалі більш бюрократизована та світська (секуляризована) державна шкільна система [4, с. 47].

Міграція американців із міст та ферм у передмістя стало одним із основних контекстуальних факторів, що пояснює активізацію руху за домашнє навчання. До 70-х років ХХ ст. діяльність фермерських господарств десятиліттями занепадала, адже на її зміну прийшла індустріалізація та технологізація. Станом на 1980 рік понад 40 % населення (близько 100 млн. людей) жили в передмістях, так званому географічному просторі, відокремленому від громадянської свідомості та суспільного життя. Водночас громадянам надавалися державні субсидії у вигляді іпотечних гарантій на купівлю нових будинків. Забудовники своєю чергою отримали величезні податкові пільги для таких комерційних проєктів, як торгові центри, ресторани швидкого харчування, індустріальні парки та АЗС [5, с. 338].

Відтоді замські будинки ставали все більш зручними для життя. Комфортні умови приміських будинків, на противагу трафіку і шкідливому зовнішньому середовищу, зробили домашнє навчання набагато привабливішим для багатьох сімей, що сприяло його поширенню серед населення.

Явище масового переселення до передмістя значно впливало на американських жінок. У своїй книзі “Жіноча містика”, що була опублікована 1963 р., Бетті Фрідан – одна з натхненниць та лідерок американського феміністичного руху – стверджувала, що життя у передмісті слугувало для жінок свого роду комфортним “концентраційним” табором, який відокремив їх від розмов у соціумі, змістовної роботи та політичної участі. Однак новітні історики описують зовсім інші 50-ті роки та стверджують, що післявоєнні жінки з передмістя загалом були набагато активнішими, ніж про це свідчать суспільні стереотипи. З 60-х років минулого століття роль жінки в суспільстві почала змінюватись. Зайнятість жінок за межами дому повільно збільшувалася в останнє десятиліття до початку Другої світової війни, а вже після війни все більше жінок, особливо заміжніх, виїжджали за кордон у пошуках роботи. Відтоді кожне десятиліття (в період 1940–1990 рр.) приносило з собою зростання частки заміжніх жінок серед робочої сили на 10 %, а вже до 1985 р. 50 % жінок з дітьми до шести років працювали поза межами дому [4, с. 333].

Рух за домашнє навчання неможливо розглядати окремо від зростання популярності жіночої освіти та їхньої участі в політичному житті, які

забезпечив феміністичний рух, унаслідок якого такі жінки перестали бачити себе просто домогосподарками чи матерями. Дім став робочим місцем для матерів, а вони, своєю чергою стали педагогічними працівниками.

Поряд із феміністичним рухом у суспільстві відбувалися і політичні зміни. Аналітики стверджують, що країна поділилася на два ворожі табори – лівих та правих, однак усі вони говорили однією мовою та мали однакову систему цінностей, який водночас об'єднував ці два табори. З 60-х років ХХ ст. багато радикальних американців почали більше цікавитися змінами у своїй місцевій громаді та її самовизначенні, ніж загалом у національній ідентичності. Консервативні та ліберальні американці мали радикально різні бачення хорошого життя, але всі вони дотримувалися ідеї приватності. До 70-х років багато молодих американців як лівих, так і правих поглядів намагались побудувати альтернативні інституції та створити альтернативні сім'ї – “окремий, автентичний, паралельний всесвіт”. Ураховуючи цю ідеологічну прихильність до місцевого, автентичного, приватного життя та зневагу до лібералізму навчальних закладів, контркультурні праві та контркультурні ліві почали практикувати та впроваджувати у своїх сім'ях домашнє навчання. Багато лівих убачали в державних школах символ усього поганого і деструктивного в сучасному житті і з цієї причини залишали своїх дітей вдома [4, с. 57]. Контркультурний напрям є ідеологічним, і його можна розглядати як християнське право. Філософським лідером цієї течії став місіонер, доктор Реймонд Мур, тодішній аналітик Департаменту освіти США, який почав дослідження інституціалізації дитячої освіти. Другий напрям – педагогічний, теоретичне походження якого веде до лібертаріанської течії, головним представником якої є учитель і гуманіст Джон Холт [8, с. 161]. Для багатьох сімей саме Джон Холт як провідний критик американського шкільництва став ідейним лідером та організатором, який до середини 70-х років минулого століття повністю відмовився від публічних шкіл та закликав батьків навчати своїх дітей удома. Відомий на той час журнал Холта “Зростання без школи” став першим національним періодичним виданням про домашню освіту, а його пропаганда та часті виступи на популярному ток-шоу та інших публічних заходах надали явищу домашнього навчання небаченої раніше популярності [2, с. 69]. Він зазначив, що освітній процес традиційних шкіл, передбачає виключно репродуктивну діяльність учнів, а саме механічне запам'ятовування. Більше того, таке навчання здебільшого пригнічує та тривожить дітей.

Розчарування державною освітою стало досить поширеним явищем. Батьки простежували, як загострилися протистояння між учителями та владою. Деякі батьки протестували проти шкільних підручників, у яких згадувалися чаклунство, еволюція, пацифізм та інші культурні моменти. До кінця 70-х років американці різних політичних поглядів шукали

альтернативу, ще й з огляду на рішення Верховного суду 1962–1963 рр., які забороняли мовити шкільну молитву та читання Біблії, внаслідок чого протягом наступних десятиліть багато з них забирали своїх дітей із державних шкіл і віддавали їх до протестантських денних шкіл. Однак для деяких консервативних християн приватні школи не стали вирішенням їхньої проблеми. Серед причин невдоволення приватною школою були різні: сім'ї не могли дозволити собі навчання або не погоджувалися з теологією, яку підтримували їхні місцеві школи; деякі мали негативний досвід спілкування з директорами чи вчителями; ті сім'ї, у яких є діти з особливими потребами, вважали, що приватна школа не може адекватно брати до уваги індивідуальні особливості їхньої дитини; інші вважали, що Біблія покладає відповідальність за освіту лише на батьків; у інших випадках матері просто хотіли проводити більше часу зі своїми дітьми [4, с. 339].

Водночас у США не було відсутнє чіткого законодавства про обов'язкову освіту. Станом на кінець 70-х років ХХ ст. у чотирнадцятьох штатах узагалі не йшлося про освіту вдома, зазвичай лише згадувалося про прийнятність навчання дітей у приватній школі; у п'ятнадцятьох штатах так чи інакше згадувалося про домашнє навчання. Решта 21 штат – містив лише фрази, такі як: “еквівалентне навчання в іншому місці” або “навчання з приватним репетитором”, які можна було інтерпретувати як визнання домашньої освіти на законному рівні. З огляду на автономність штатів, на кінець 70-х років у шести з них навіть вимагали, щоб будь-який учитель, незалежно від місця навчання, був сертифікований за тими самими стандартами, які держава визначила для сертифікації вчителів державних шкіл. І лише 1993 р. домашнє навчання стало законним у всій країні, навіть за відсутності у батьків-учителів сертифіката педагога [9, с. 20].

Оскільки вкінці ХХ – на початку ХХІ ст. домашнє навчання стало менш суперечливим і більш звичним явищем, усе більше батьків почали застосовувати його як один із варіантів здобуття освіти своїми дітьми. Водночас більшість батьків, які використовують свої домівки для навчання дітей, усе ще роблять це, наголошуючи на протест проти державної освіти.

Однак усе більше людей обирають цю форму навчання не через розчарування в державній освіті або через негнучку навчальну програму чи вікову сегрегацію, а лише тому, що на цей момент, з огляду на сімейні обставини, домашня освіта є найоптимальнішим способом навчання. Сучасні батьки є новими педагогами, які повертаються до історичної практики використання дому як освітнього середовища не з ідеологічних, а з прагматичних причин [7, с. 122].

Багато сімей з дітьми, які займаються такими видами діяльності, як музичні чи танцювальні заняття, спортивна діяльність, акторська майстерність або модельний бізнес, звернулися до навчання своїх дітей вдома

через можливість використання гнучкого графіка. Батьки дітей із різноманітними особливими потребами вважають, що домашнє навчання є більш зручним і комфортним підходом до потреб їхніх дітей. Деякі сім'ї "креативного класу" обирають домашнє навчання як спосіб інтегрувати освіту у власну дистанційну роботу або для можливості подорожувати. У 90-х роках ХХ ст. світські ЗМІ також визнали, що за останні три десятиліття американське суспільство зазнало руйнування традиційної біблійної моделі сім'ї, тому деякі соціологи розглядають домашню освіту ще й як спосіб батьків вплинути на формування майбутнього покоління [4, с. 342].

Варто зауважити, що підвищення інтересу до домашньої освіти призвело до появи фінансованої урядом програми "шкільного навчання вдома", метою якої є інтеграція сімей, які навчають вдома, до державної шкільної системи.

Висновки. Отже, домашня освіта з кожним днем стає все більш популярною, з огляду на певні соціокультурні чинники. Від початку активного впровадження домашнього навчання з 70-х років ХІХ ст. й до сьогодні воно суттєво видозмінювалось і трансформувалося. На процес становлення та розвитку домашньої освіти в США впливало багато факторів, кожен із яких додавав до неї певні особливості та наповнював її новими характеристиками. Усі трансформаційні зміни вдосконалювали моделі та процедури домашнього навчання, зробили його більш гнучким і забезпечили великі перспективи широкого використання у подальшій освітній практиці. Вивчення історичного розвитку та запровадження зарубіжного досвіду, зокрема американського, у вітчизняних реаліях сприятиме формуванню нових поглядів на освітній процес у середній школі із одночасним урахуванням багатьох ризиків та можливостей.

1. Джеймс В. Історія американської освіти. Школа, суспільство та загальний добробут. URL :[https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/Hist](https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/Hist%20ory%20AmerEdu.pdf) ory AmerEdu.pdf (дата звернення: 05.09.2022).

2. Рубан Л. М. Альтернативні форми навчання в Україні (зарубіжний досвід). Порівн. пед. студії. 2013. № 2–3. С. 69–74. URL : <http://pps.udpu.edu.ua/article/view/41178> (дата звернення: 27.08.2021).

3. Collom E. The ins and outs of homeschooling: The determinants of parental motivations and student achievement. *Education and Urban Society*, 37(3). 2005. P. 307–335.

4. Gaither M. *Homeschool: An American History*. New York : Palgrave Macmillan, 2008. 328 p.

5. *Gaither M.* Theory and homeschooling in the USA: Past, present and future *Research in Education*, 7 (3). 2009. P. 331–346.

6. *Heuer W., Donovan W.* Homeschooling: The Ultimate School Choice, 2017. URL : <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED588847.pdf> (дата звернення: 29.08.2022).

7. *Jolly J. L., Matthews M. S., Nester J.* Homeschooling the gifted: A parent's perspective. *Gifted Child Quarterly*, 57(2). 2012. P. 121–134. URL : <https://doi.org/10.1177/0016986212469999> (дата звернення: 01.09.2022).

8. *Kaya T.* An evaluation of the historical development and recent state of homeschooling in the USA. *Turkish Journal of Sociology*, 2015/1. P. 99–118.

9. *Ray Brian D.* Historia, rozwój i filozofia edukacji domowej [w:] Szkoła domowa. Między wolnością a obowiązkiem, pod red. naukową Justyna Piskorskiego, Instytut Sobieskiego. Warszawa, 2011. S. 19–26.

Стаття: надійшла до редколегії 25.04.2022

доопрацьована 17.05.2022

прийнята до друку 15.06.2022

HISTORICAL AND SOCIO-CULTURAL BACKGROUND OF THE DEVELOPMENT OF HOME EDUCATION IN THE USA

Yuliia Dmytriv

*Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho Str., 7, Lviv, Ukraine, UA-79005*

The article describes social, cultural and pedagogical foundations for the development of home education as one of the alternative forms of education in the USA. The author of the article defines the social preconditions that contributed to the development of homeschooling, including suburbanization, feminist movement, political radicalism and privatism, bureaucratic and secular features of the state school system. The main historical characteristics of the development of these prerequisites in American society are also highlighted.

As a result of the analysis of scientific and pedagogical literature, it is stated that the most valuable contribution to the formation of American home education was made by M. Gaither, J. Holt, R. Moore as its main supporters. It is argued that the features of the development of homeschooling and the increased interest to home education depended on some historical aspects and certain socio-political changes, which are described by the author of the article.

The analysis of recent research on homeschooling helps to determine the reasons for parents' dissatisfaction with private schools and the main reasons for parents' choice of home education.

The process of legislative consolidation of the homeschooling phenomenon came through various stages, from isolated perception to generally accepted approval at the state level, as well as the requirements for homeschooling parent-teachers, including their pedagogical certification. It was revealed the tendency to choose homeschooling as a form of protest against the state education system. The conclusions indicate the modification of the American home education from the moment of active introduction to the current state, along with prognostic prospects for its further development in quantitative and qualitative measurement.

Keywords: home education, development, the USA, history of home education, home education in the USA.